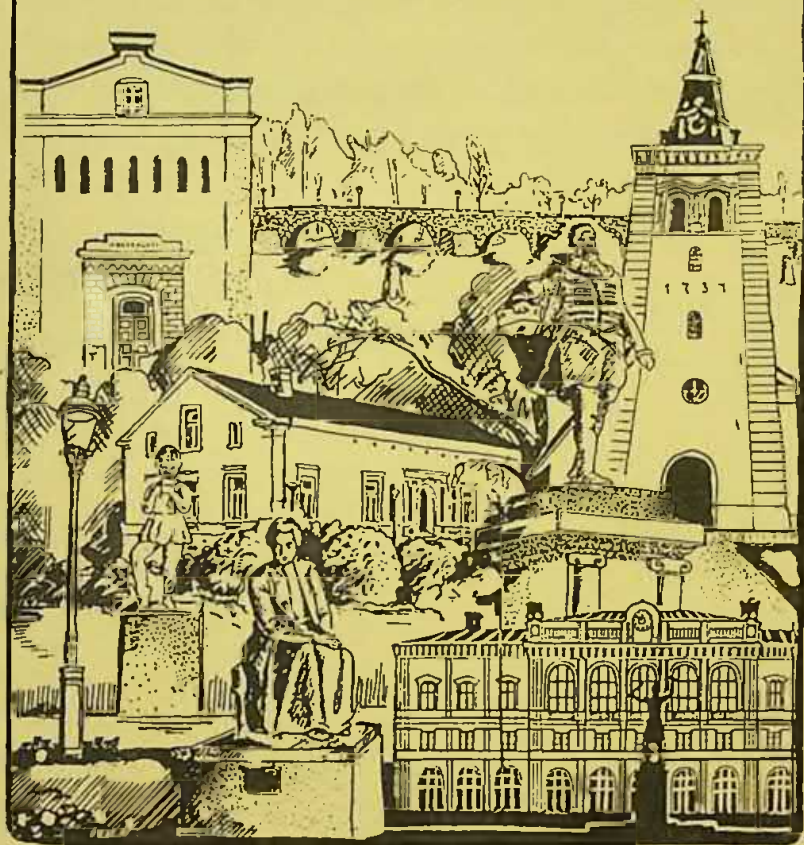

STADSVANDRING

I CENTRALA

KARLSTAD

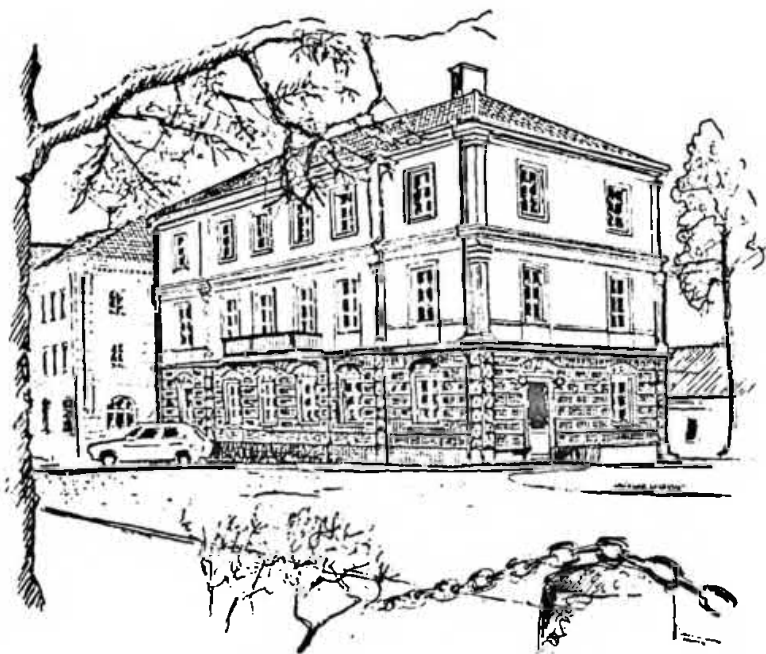
1875

Den här broschyren har utarbetats och framställts av elever som studerar vid Sundstagsymnasiet i Karlstad. Den är ett exempel på hur man kan låta gymnasieelever bedriva studier och skolarbete inte bara för egen skull, utan resultatet skall också vara till gagn och nytta för andra. Vi hoppas att vår broschyr skall vara till glädje för Er som vandrar runt som gäster i vår vackra gamla stad.

Lars H Widstrand

Rektor vid Sundstagsymnasiet i Karlstad.

Vi på Turistbyrån hälsar Dig hjärtligt
välkommen till Karlstad och önskar Dig
en trevlig vandring i centrala "Solstån".

Välkommen in för ytterligare information.

INNEHALLSFÖRTECKNING

STADSVANDRINGSKARTA	16 - 17
Saluhallen, Zarah Leander	4
Gamla stadsbiblioteket, Lasarettet, Fängelset	5 - 6
Slussvaktarstugan, KMW:s grundläggare, Pråmkanalen	7 - 8
Gamla badhuset	8 - 9
Karlstad - TV, Östra bron	9
Klarälven, Vänern	10
Restaurang Sandgrund, Värmlands Museum	11 - 12
Gustaf Fröding	12
Bibliotekshuset, Biskopsgården	13
Källaren Munken, Torget - Frihetsstatyn, Rådhuset	14 - 15
Frimurarlogens hus	15
Frimurarlogens hus	18
Tingvallagymnasiet, Gamla gymnasiet, Domkyrkan	19
Stadshotellet, Sola i Karlstad, Hybelejen	20
Selma Lagerlöf	21
Karlstads Teater	22 - 23
Nils Ferlin, Vindarnas boning, Karl IX	24
Residenset	25
Kvarteret Almen	26
Länsstyrelsen, Karolinen, Drottninggatan, Branden 1865	27
Förteckning över av Carlstads-Gillet upp- satta upplysningstavlor	28 - 30

TECKENFÖRKLARING

★ Upplysningstavlor / text. se sidorna 28 - 30

GAMLA STADSBIBLIOTEKET

1 SALUHALLEN.

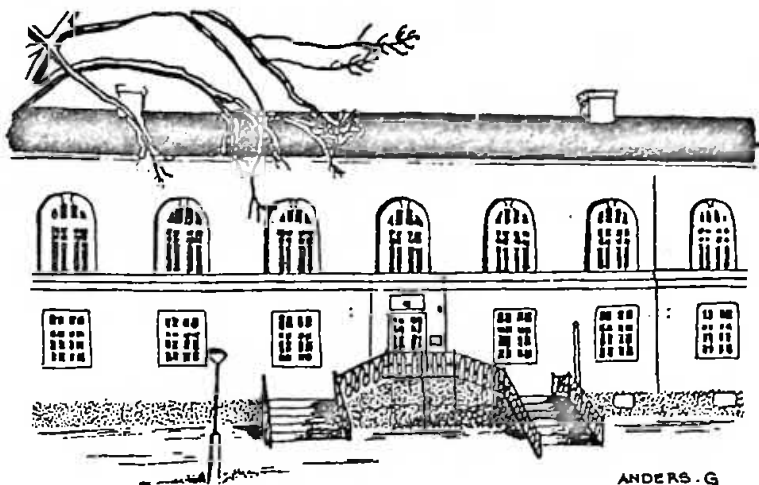
Karlstads saluhall byggdes 1906. Den har förlorat sin ursprungliga uppgift och fungerar nu som skolmatsal. I källaren finns en minigolfbana. Saluhallens yttre karaktär är bevarad i sitt ursprung.

2 ZARAH LEANDER.

I detta kvarter föddes 1907 Stina Zarah Hedberg av föräldrarna Anders Hedberg och Mathilda Wikström. Som ung stod hon i cigarraffär här i Karlstad. Hon uppträdde tidigt i lokala revyer och gjorde sin egentliga debut 1927 i Karlstadsutställningens revyteater. Efter en provsjungning för Ernst Rolf på Stadshotellet började på allvar hennes väg mot stjärnorna.

" Vill du se en stjärna..... "

LASARETTET

ANDERS . G
20

3 GAMLA STADSBIBLIOTEKET.

Gamla Stadsbiblioteket byggdes år 1876 på sten-
grunden av Karl XII:s krutförråd. Huset var ur-
sprungligen en läkarbostad som blev bibliotek 1928.
Numera inhyser huset arkitektbyrå och konstkällare.

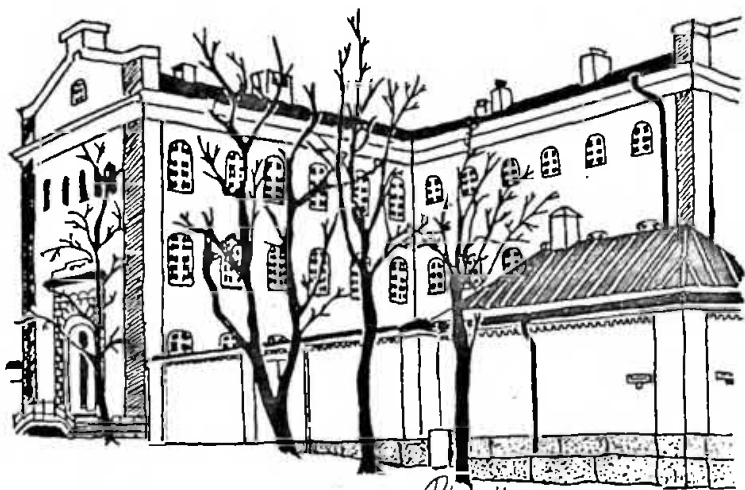
I Frödingsparken står Torsten Fridhs staty, Liten
dansös.

4 LASARETTET.

Huset byggdes mellan 1839 - 1840. Det var till
början lasarett, men byggdes senare om till brand-
station. Idag används huset av Tingvallagymnasiet
till skollokaler och förråd

5 FÄNGELSET.

Sommaren 1842 började byggnadsarbetet på fängelset
och i juli 1847 var det klart för inflyttning.
Byggnadsstilen var inspirerad av nyklassicismen,
vars ideal gick tillbaka till det antika Greklands
och Italiens byggnadskultur. Länsocellfängelset i

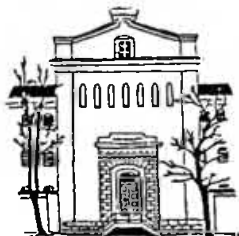

FÄNGELSET

Patrik H.
-86

Karlstad uppfördes efter den större av de båda standardplanerna, d.v.s. huvudbyggnaden hade formen av ett T.

"Sillbodalsprästen", Kyrkoheden Anders Lindbäck är en av de riksbekanta fångar som hölls i förvar där. Den 3 juni 1865 ankom han till fängelset i Karlstad, häktad för att med arsenik i nattvardsvinet ha tagit tre av sina församlingsbor av daga. Ett par veckor senare dömdes han att mista livet genom halshuggning. Lindbäck gick domen i förväg. I sin cell på andra våningen begick han natten till den 25 november med hjälp av ett lakan självmord genom hängning. En annan ökad brottspersonlighet, som står omskriven i de flesta kriminalkrönikor, var Johannes Kroeger. Denna man torde inneha ett makabert rekord för vårt land, 56 år bakom galler. Några år i slutet av 1920-talet satt han i cell 25, första våningen i Karlstads fängelse.

Patrik H.
-86

SLUSSVAKTARSTUGAN

6 SLUSSVAKTARSTUGA.

Man vet inte riktigt när slussvaktarstugan, i folkmun kallad "pepparkakshuset", uppfördes. Kanalen invigdes 1838 och huset är säkert över 100 år. Inga stilförändrande ombyggnader har skett. Idag disponeras huset av en amatörradioförening.

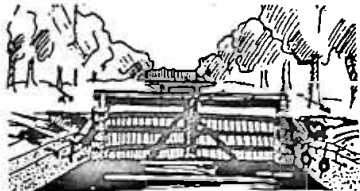
7 KMW:s GRUNDLÄGGARE.

Skulptur över Karlstads Mekaniska Werkstads grundläggare Gustaf Adolf Andersson.

Konstnär: Sixten Nilsson.

8 PRÅMKANALEN.

Pråmkanalen byggdes av Nils Ericson, "broder till John Ericsson", som genväg för pråmar och flottgods. Kanalen invigdes 1838 av Karl XIV Johan. Slussen var en av de bredaste som byggts i landet, och den kallades Karlarnas sluss

GAMLA BADHUSET

efter Karl XIV Johan och Karl IX. Det krävdes 400 man "soldater" för att bygga kanalen.

9) GAMLA BADHUSET. ★

1762 uppfördes en byggnad som allmänt kallades häktet. Det var ett mycket beryktat fängelse. Efter branden 1865 användes byggnaden som fattiggård. Fattighuset revs 1873. Åren 1877 - 1878 byggdes ett varmbadhus och en brunnsanstalt på nuvarande badhusets plats. Karlstadsborna var mycket stolta över en sådan nymodighet som en brunnsanstalt och ett varmbadhus. I april 1877 fick man på Sundsta herrgård fram ett hälsovatten, som var landets starkaste järnkarbonatvatten. Det fina herrgårdsvattnet fördes över älven i ett rör till brunnsanstalten, där man kunde dricka och bada i järnvattnet, som rekommenderades av stadens läkare. Vattnet ansågs bättre än det från Porla, Loka och Ramlösa.

Brunnsinrättningen var i bruk till 1892. På området byggdes senare ett nytt badhus i sten. Detta användes 1908 - 1978. 1975 byggdes det nuvarande badhuset på Sundsta och det gamla badhuset blev ombyggt till museum, värmlandsarkiv, folkrörelsernas arkiv och emigrantregistret Kinship center.

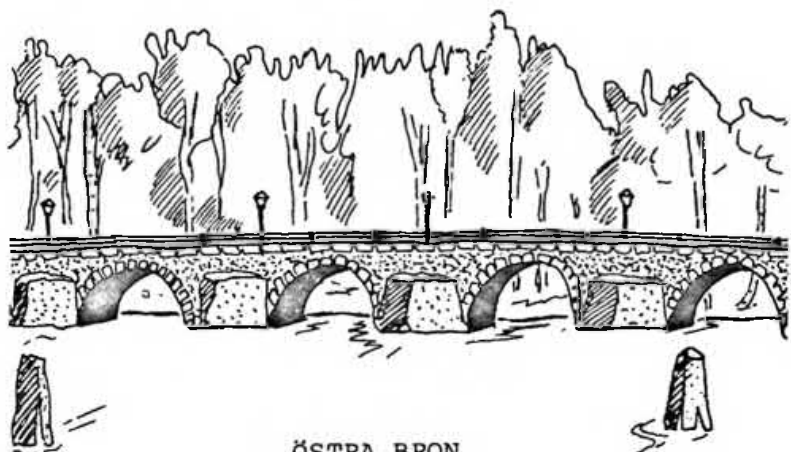
10 KARLSTAD-TV.

På Sveriges Television i Karlstad görs bl.a. de välkända programmen Solsta café och Hajk. Verksamheten innefattar också nyhetsrapportering för Rapport och Aktuellt. En om-och tillbyggnad av lokalerna samt omorganisationen av TV med en stockholmskanal och en distriktskanal kommer att innebära flera karlstadsproducerade program.

11 ÖSTRA BRON. ★

Bron byggdes mellan åren 1761 och 1797 av byggmästare A. Jacobsson. Bron är byggd av stenblock hämtade från Lamberget i Karlstad.

Inget murnings- eller sammanbindningsämne har använts. Den har 12 stycken valv och är fortfarande i gott skick. Med sina vackert välvda, symmetriska valv är bron Sveriges längsta stenbro, 168 meter. Mitt på bron finns två minnestavlor.

ÖSTRA BRON

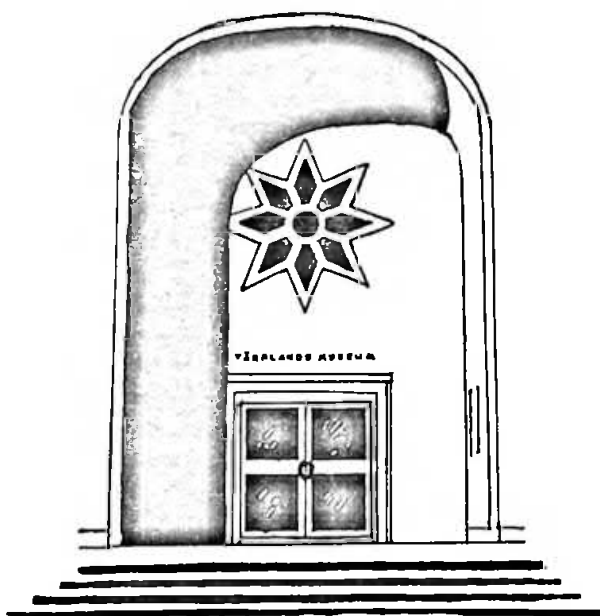
12 KLARÄLVEN.

Klarälven har sin källa på Näsfjället i Härjedalen. Med sina 500 km, varav 270 i Värmland, är den en av Skandinavien's längsta vattendrag. Klarälven är den enda svenska älv som fortfarande används till flottning av timer. Älven har hjälpt till att forma det värmländska landskapet och Tingvallaön är just sandavlagringar som Klarälven fört med sig. Älven dränerar ett område som är tre gånger så stort som Dalsland och mängden slam Klarälven för med sig är enorm. Mätningar har visat att 25 - 50 ton slam per dygn transporteras av älven. Under vårfloden uppgår mängden till 2000 - 5000 ton per dygn. Värden på 15 000 ton per dygn har uppmätts under extrema vårfloder.

VÄNERN.

Att berätta om Karlstad utan att nämna Vänern är naturligtvis omöjligt. Det var ju sjöfarten på Vänern som gjorde Karlstad till Värmlands centrum. Godstransporten på Vänern har dock minskat på senare år. Trots det fraktas 4 miljoner ton gods per år på sjön. Det motsvarar ca. 160 000 lastbilar. Fisket är fortfarande en storindustri. Antalet yrkesfiskare är ca. 200, vilka drar upp ca. 1000 ton fisk per år. Lax och öring är de ekonomiskt viktigaste arterna, men fångsterna har minskat på grund av att laxens vandringar hindrats av kraftverksutbyggnaden. Man försöker nu öka beståndet genom att sätta ut lax- och öringungar.

S/S Polstjärnan, Vänerns enda ångbåt gör skärgårdsturer, från inre hamnen i Karlstad.

VÄRMLANDS MUSEUM.

13 RESTAURANG SANDGRUND.

Restaurang Sandgrund byggdes 1959 och öppnade sin verksamhet 1960. Det är en av Sveriges populäraste dansrestauranger under högsäsongen, som varar från mars t.o.m. midsommar, från september t.o.m. december, besöks restaurangen av många karlstadsbor och turister. 45 - 50 anställda svarar för 850 gästers trivsel fem kvällar i veckan. Orkestrarna hör till Sveriges populäraste och byts varje kväll. Bland dem finner man Sven Ingvars och Vikingarna från Karlstad.

14 VÄRMLANDS MUSEUM.

Värmlands museum ligger på Sandgrundsudden. Museet är ritat av arkitekten Cyrillus Johansson och det

invigdes av Prins Eugen den 22 juni 1929. Prins Eugen skänkte målningen "Infartsleden till Stockholm", som utgör den norra väggen i Eugenrummet. Museibyggnaden av okraslammat tegel, orientalistiskt inspirerad, kröns av 4 värmlandsörnar tillverkade av konstmeden Karl Magnusson i Gunnarskog. Bildristningarna på innergårdens väggar är utförda av förre stadsarkitekten i Linköping, Sten Westholm. Huset är förklarat som byggnadsminne sedan 1976. Värmlands museum har vuxit från en liten föreningsägd lätthanterlig organisation till en stor institution, som sedan 1980 handhas av en stiftelse med Värmlands läns landsting, Karlstads kommun och Värmlands fornminnes- och museiförening som huvudmän.

SANDGRUNDSUDDEN.

Ute på Sandgrundsudden anordnas varje sommar ett omfattande underhållningsprogram i det fria med bl.a. folkdans, musik, sång och diktläsning.

15 GUSTAF FRÖDING.

Herm över Gustaf Fröding gjord av Eric Rafael-Rådberg. Fröding föddes på Alsters herrgård öster om Karlstad. Från 1976 är Alsters herrgård minnesgård över Gustaf Fröding (1860 - 1911) och där visas också en stor utställning över den värmländska brukskulturen med huvuddragen av järnhanteringens, skogsbrukets och vattenkraftens utveckling.

I östra flygeln inryms en konstnärsverkstad. I Västra flygeln har Värmlandsarkiv, Folkrörelsernas arkiv och Emigrantregistret utställningar över sin verksamhet. I Östra flygeln finns också ett kafé.

Från 1. juli 1986 drivs Alsters herrgård av Värmlands museum.

16 BIBLIOTEKSHUSET.

Bibliotekshuset invigdes i december 1973 och är ett av Sveriges modernaste. Det tog två år att bygga bibliotekshuset, som inhyser 3 olika förvaltningar. Den första och största är kulturförvaltningen, vilken innefattar biblioteket som har ca 150 000 band, varav 75 000 är från det gamla stifts- och läroverksbiblioteket. Däribland hittar man böcker ända från 1400-talet. Ett speciellt Värmlandsrum finns också, där böcker med anknytning till Värmland är samlade. Biblioteket ligger på ca 20:e plats när det gäller utlåning i Sverige. (ca 13 utlåningar/person). Där finns även böcker på kassetband för blinda och mikrofilmade kyrkböcker för släktforskning. Bibliotekshuset består inte bara av biblioteket, utan Du hittar också cafeteria, tidningsrum med svenska och utländska tidningar, konstgalleri, samlingslokaler samt film- teater och musiksalongen "Arenan" som är fylld med aktiviteter i stort sett varje kväll i veckan. De andra två förvaltningarna är drätselkontoret och stadskansliet, där kommunens kommunalråd håller till.

17 BISKOPSGÅRDEN. ★

Biskopsgården är en av de äldsta byggnaderna i Karlstad. Den byggdes för omkring 200 år sedan och är en av de få byggnader som inte förstördes vid den stora branden 1865. Att Biskopsgården inte började brinna tror man berodde på de stora höga almarna, som växte vid husets södra sida. Under branddagen kom en regnskur, så att trädkronorna blev våta. Almarna blev på så sätt ett naturligt brandskydd. Många biskopar har bott i Biskopsgården. En av de mest kända hette J.A. Eklund. Strax efter att han blivit biskop, skrev han psalmen 169, Fädernas kyrka. Utanför Domkyrkan finns en skulptur rest över honom.

18 KÄLLAREN MUNKEN.

Källaren Munken är en mysig liten restaurang. Namnet har ingen anknytning till att det skall ha funnits munkar där. Källaren hör till den äldsta bebyggelsen i Karlstad "Drottning Kristinas tid". Förr användes källaren som gravkammare på vintern och som förvaringsplats för materiel till olika marknader.

1908 byggde man huset som nu ligger ovanpå. För att det skulle hålla, förstärkte man valvgångarna och de vackra valvmålningarna förstördes. De valv som finns nu är originalvalv.

19 TORGET - FRIHETSSTATYN.

Stora Torget är ett utav de större torgen i Sverige. Skulpturen på stora torget är gjord av Ivar Johnsson och kallas för Fredsmonumentet eller Unionsmonumentet.

Skulpturen avtäcktes 1955 till minne av den fredliga Unionsupplösningen mellan Sverige och Norge som skrevs under i september 1905.

På sockeln står inskriptionen:

Fredsmonument

Rest av

Värmlänningar 1955

Svensk-Norska Unionens

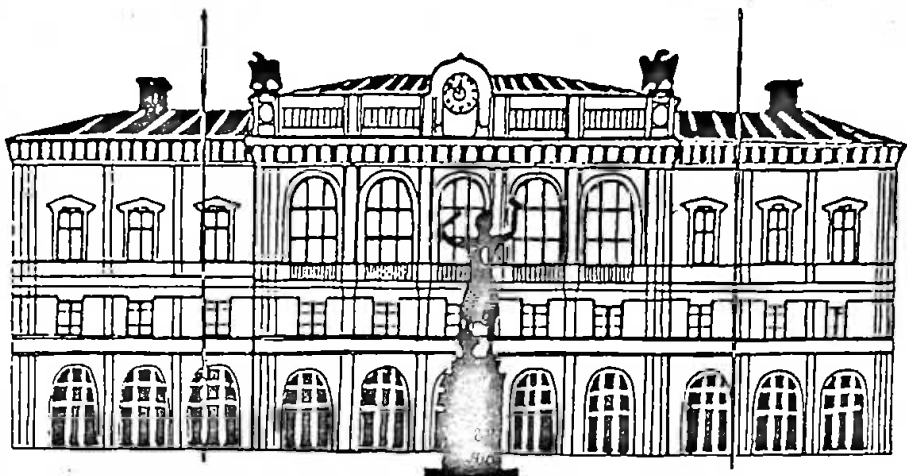
Fredliga Upplösning

Fejd föder folkhat

Fred främjar folkförståelse

20 RÅDHUSET.

Rådhuset byggdes av Lars och Magnus Johansson och stod klart 1869. På övervåningen låg då institutioner för rättskipning och en stor pampig samlingssal. På mellan- våningen fanns rum till privata hyresgäster och en lokal för telegrafverket. På botten- våningen fanns butiker, auktionskammare och postkontor. Framsidan fick när den var klar den något

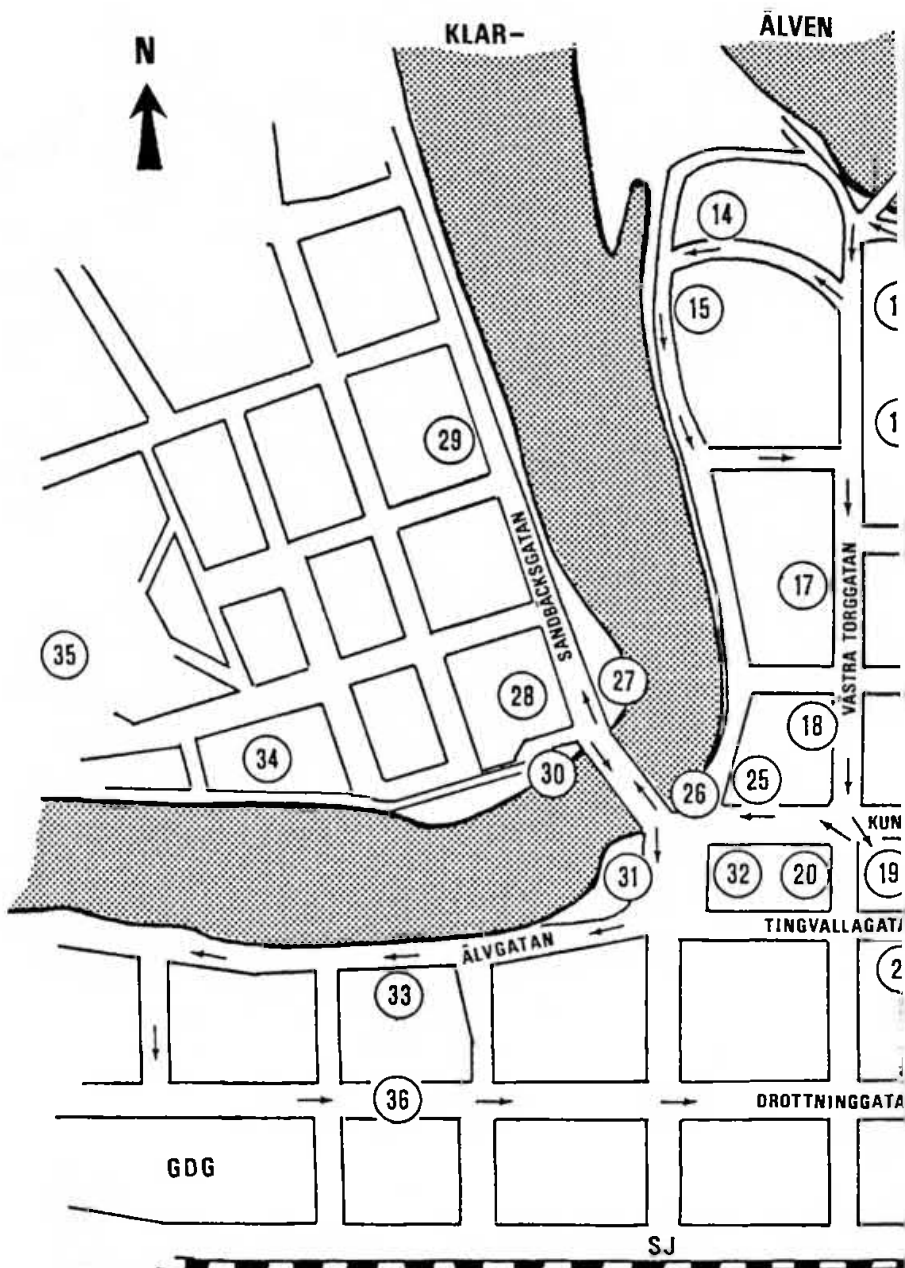
RÅDHUSET

komiska beteckningen "återhållsam men värdig". Ur en av dåtidens tidningar kunde man läsa om de två värmlandsörnarna på rådhusets tak. "Byggmästare Johansson håller nu på med sista handläggningen af Rådhuset och med upprättandet af de tvenne Värmlandsörnerne på taket mot torget. De äro av tackjärn, gjutna af herrar Lamm i Stockholm samt väga tillsammans 40 center (1.600 kg). Modellerna äro af Hoffman. "Fögglara" som de döptes till på den vackra Karlstadsdialekten". Rådhuset har stort kulturhistoriskt och miljömässigt värde.

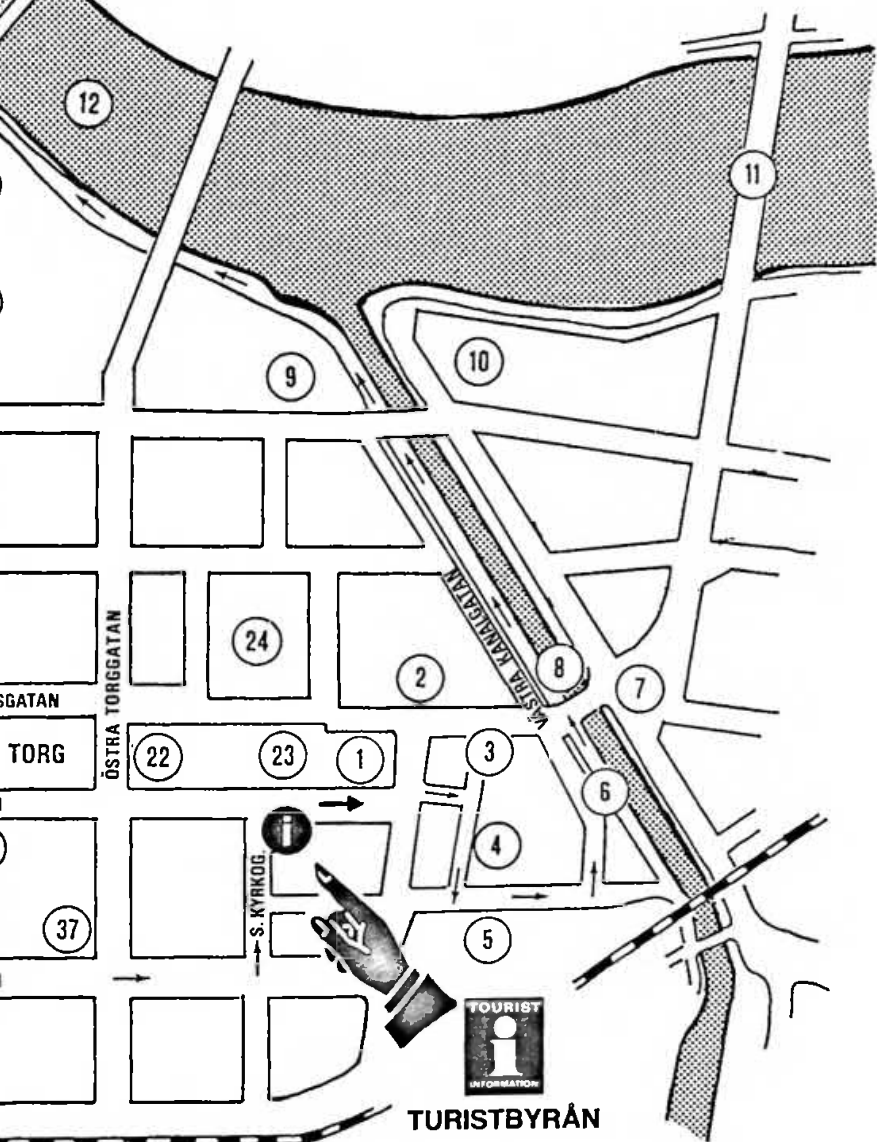
21 FRIMURARLOGENS HUS. ★

Frimurarlogen är en delvis hemlig verksamhet som från början var en brittisk företeelse. Orden är uppdelad i loger. Det är endast män som kan bli invalda i frimurarlogen och de kan komma från vilket socialt skikt som helst. Männerna måste vara kristna. Samtliga kungar från Karl XIII har varit ordens stormästare. För närvarande är dock prins Bertil stormästare och kung Carl XVI Gustav ordens beskyddare. År 1905 hölls i frimurarlogens sal förhandlingarna till Unionsupplösningen mellan Sverige och Norge.

I samma sal, Frimurarhusets stora sal, hölls den Oscars-

VANDRINGSKARTA

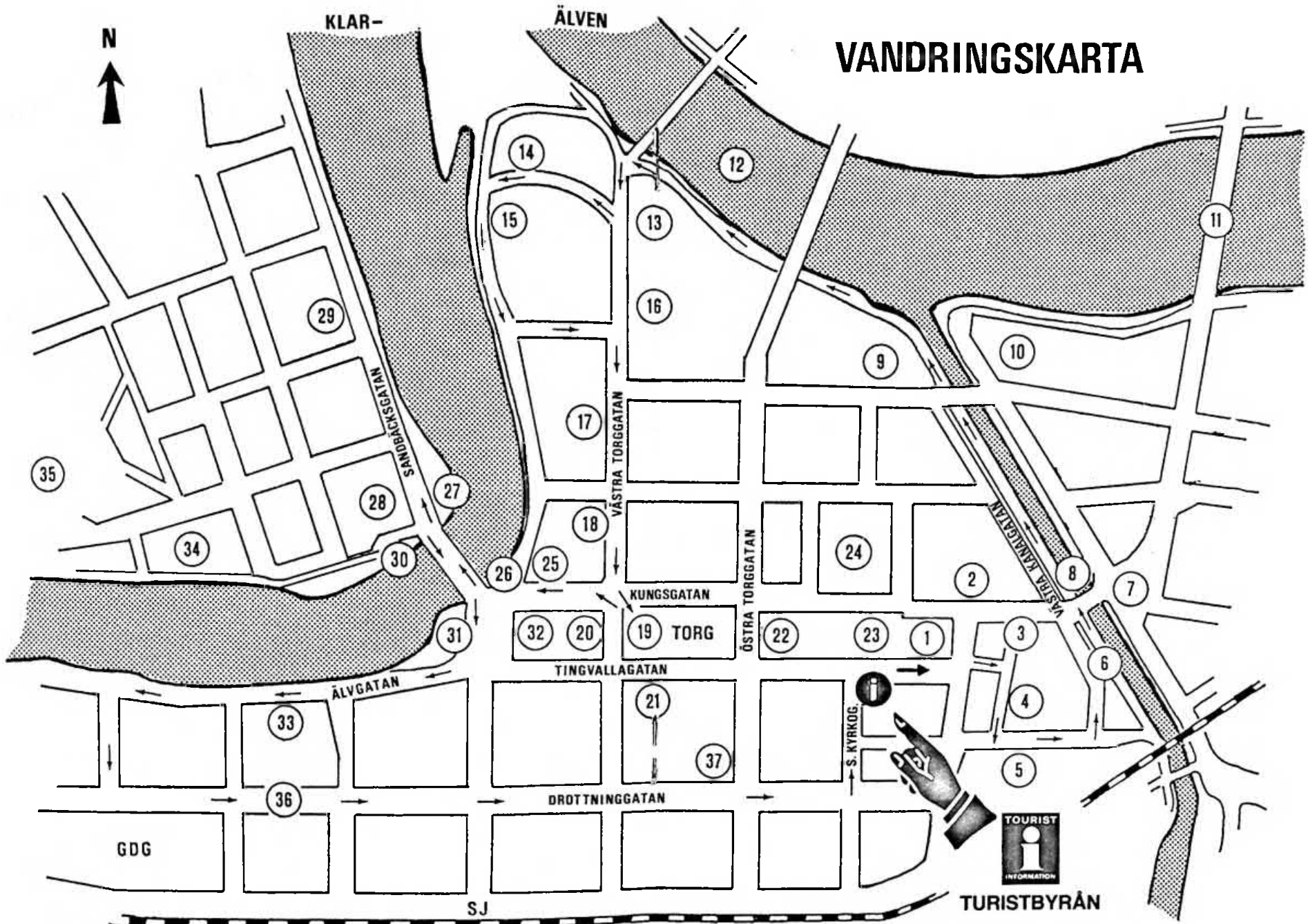
TURISTBYRÅN

KLAR-

ÄLVEN

VANDRINGSKARTA

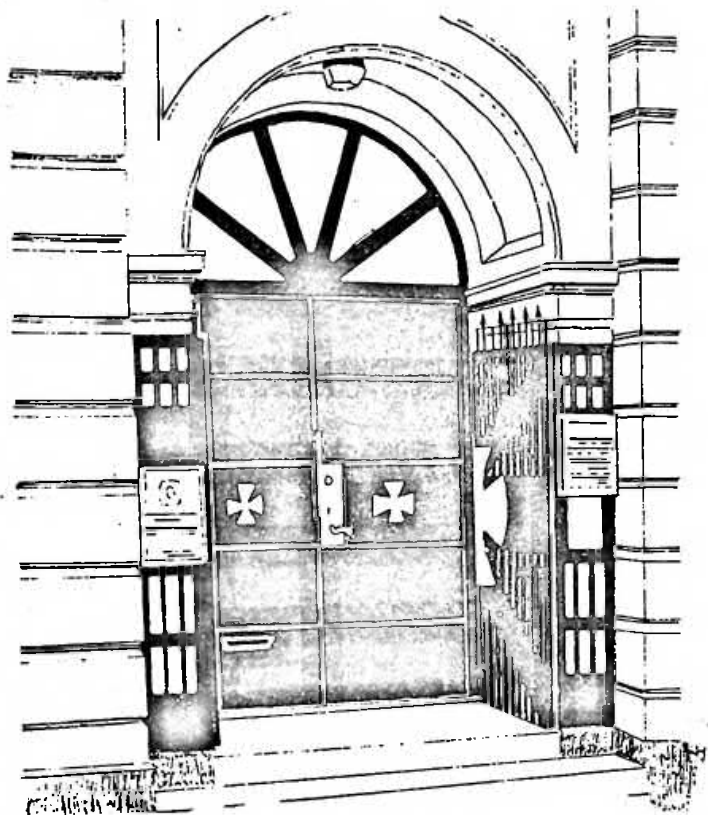

GDG

19 TORG

TURISTBYRÅN

FRIMURARLOGEN

bal, som Gustaf Fröding förevigade i sin dikt Balen.

Det var en gång, det var en Oskarsbal
en vinterkväll i stadens festlokal.
Jag stod vid dörren, jag hade lånat fracken
den var för lång, för vid, för hög i nacken,
mitt skjortveck, styvt och stärkt och brynt i tvätten
stack prydligt av mot vita halsrosetten,
en knapp var borta, ena klacken sned,
min själ i olag, mitt humör ur led.

Gustaf Fröding

22 TINGVALLAGYMNASIET.

Här har bl. a. Gustaf Fröding, Tage Erlander och Bosse Parnevik studerat.

23 GAMLA GYMNASIET.

Gymnasium Adolpho Fredricianum är uppkallat efter den dåvarande kungen Adolf Fredrik. Byggnaden, som uppfördes 1754 - 1759 efter ritningar av arkitekterna J.E. Carlberg och C.J. Cronstedt, blev uppmärksammas över hela landet och ansågs allmänt som rikets mest ansedda skolbyggnad.

Numera inrymmer den domkapitel, skolmuseum och Carlstad - Gillets arkivlokaler.

24 DOMKYRKAN. ★

1730 invigdes domkyrkan och med kungligt tillstånd fick den namnet Fredrici kyrkan, efter dåvarande kung Fredrik I.

Årtalet 1737, som finns under klockportarna, anger året då tornet och kyrkan i sin helhet blev färdigbyggd. Kyrkan ligger på Lagberget, där tingvalla-borna höll sina råd och domstolar, i gamla dar.

Arkitekten är förmodligen densamme som ritade kyrkan på Kungsholmen i Stockholm och vars namn tyvärr är

okänt. Byggmästare var Christian Haller, som har sin gravsten invid kyrkan. Enligt Professor Brunius är Karlstads Domkyrka den märkvärdigaste helgedom som uppförts efter Nikodemus Tessins bortgång. Vid branden 1865 förstördes kyrkans torn och tak. Hettan var så enorm att kyrkklockorna smälte. Renovering till nuvarande skick gjordes med största förändringen förlagd till tornet som nu blev spetsigt, jämfört med det förut runda.

25 STADSHOTELLET.

Stadshotellet återinvigdes, efter en ombyggnation år 1905 och har sedan dess byggts om och byggts till några gånger. På den plats där stadshotellet idag ligger har

Karlstads första kyrka och kyrkogård en gång funnits. Kyrkan förstördes vid en eldsvåda som härjade Karlstad år 1719. Istället byggde man då upp den nya kyrkan på Lagberget. Från den gamla kyrkan finns bl.a. en vacker ljuskrona bevarad och den hänger nu i domkyrkan. Stadshotellet har ett anrikt förflutet och det var här som Zarah Leander redan som 5-åring gjorde sin sångdebut.

26 SOLA I KARLSTAD.

Eva Lisa Holtz hette ^{den} en flicka som levde i slutet av 1700-talet och arbetade som värdshusflicka på Värdshuset i Karlstad. Hon var vacker, glad och mån om sina gäster. Sinne för ekonomi hade hon också, och så småningom köpte hon och drev eget värdshus. Folk kom från när och fjärran för att få äta hos och se den vackra flickan, som de p.g.a. hennes strålande humör kallade "SOLA I KARLSTAD".

Hon står nu staty utanför Stadshotellet och på denna kan man läsa: Sola i Karlstad, Värdshusflickan Eva Lisa Holtz (1739-1818).

Än viskar vårens vindar
om henne här i staden
Hon skymtar kanske ännu i
Kastanjepromenaden.
Var gång en Solglimt
glittrar till
på trottoaren i april

Var gång en vacker flicka ler
en glimt av henne än man ser
Hon var allt, ljust och fagert
i kvinnlig skön gestalt en gång
Hon är tidlös saga om ungdom
skönhet, sol och sång
Carl Hasselgren

Donator: Lennart Cedrup
Skulptör: Herman Reijers

HYBELEJEN - SELMA LAGERLÖF.

Carl Jacob Heublein, 1743-1808, var byggmästare, uppfinnare och direktör och det går många historier om hans försök att flyga och bygga ett maskindrivet fordon. Han gjorde bl.a. en 21 meter hög kvarn. Kvarnen låg nere vid älvkanten rakt framför nuvarande teatern, som nu vilar på en grund av sten, hämtad från Hybelejens kvarn. Hybelejen, som Heublein kallades av karlstadsborna, lever än idag i historier och berättelser och framför allt genom att Selma Lagerlöf hade Hybelejen som förebild när hon skrev om Kevenhüller i Gösta Berlings saga.

På den plats där Hybelejens kvarn stod en gång står nu en staty av Selma Lagerlöf. Statyn placerades för 1958 till hundraårsminnet av författarinnans födelse.

Konstnär: Arvid Backlund.

28 KARLSTADS TEATER. ★

När Karlstads Teater invigdes i november 1893 var det skalden Gustaf Fröding som skrev den stämmingsfulla prologen:

Också här omsider
efter mulna tider
kom en boning till
äntligt värd att gästa
för en stund av bästa
konst som gästa vill.

Nu har timmen slagit
Nu har konsten dragit
in med stab och svit
hälsar hela staden
så partern som raden:
var välkommen hit.

Karlstads Teater är en pärla bland teatrar i Sverige och en pärla bland byggnader i Karlstad, där den vilar vid Klarälvens strand.

Interiören har renoverats sparsamt flera gånger. Kronan

på verket vid renoveringen 1984 var takkronan som nu breder ut sina gyllene armar över salongen och som har sin egen "saga". På 1800-talet var den en av gasljuskronorna i Berns salonger, som lystes upp av 2000 gaslågor. När Berns elektrifierades 1893 kom en av takkronorna till Karlstads Teater, där gaslågorna fick fladdra till 1913. Kronan togs ner och hamnade i glömska och förfall i över 70 år innan den av en lycklig slump räddades undan förstörelse. Bildhuggare Göte Mellin från Arvika lyckades återskapa den forna elegansen ur spillromma. Nu strålar den gamla kronan, vars gaslåga bytts ut mot glödlampor, milt över Carl Grabows takrånningar, över guldglänsande ornament på loger och rader och över salongens djupröda sammetsklädsel.

Teatern användes som biograf (Sagabiografen) mellan teatergästspelen i över 40 år fram till 1975. Då fick länet en fast musikteaterensemble med Karlstads Teater som bas. Musikteatern har bjudit på föreställningar av allt högre kvalitet och en omväxlande repertoar såsom Barberaren i Sevilla, Tosca och Sweeney Todd. Den hittills mest uppmärksamade uppsättningen är familjeoperan Nils Holgersson, som gått för utsålda hus hela våren 1987. Två internationellt kända värmlänningar konstnären Bengt Olsson, Paris, och regissör Alf Kjellin, Hollywood, har i hög grad bidraget till Nils Holgerssonsuccén.

På Karlstads Teater ges även talteater, ca. 10 gästspel / år, dvs 30 föreställningar i huvudsak från Riksteatern.

Musikteaterns stora succéer har lockat inte bara Karlstadsbor och värmlänningar utan också teaterintresserade från hela Sverige och från grannländerna att besöka vår fina teater

Välkommen Du också.

29 NILS FERLIN.

Nils Ferlins födelseplats. ★

VINDARNAS BONING .

30 För mer än trehundra år sedan kom finska invandrare till Värmland. De röjde skog och odlade upp ödemark. Till minne av denna invandring skänkte finska folket skulpturen till Sverige. Man diskuterade, om Vindarnas boning skulle placeras i Stockholm eller i Karlstad. Karlstad fick skulpturen, eftersom man här bevarat mycket från den gamla finska kulturen.

Inskriptionen lyder:

Äreminne över finsk nybyggargärning i Sverige
Tuulenpesä

Konstnär: Aimo Tukiainen.

31 KARL IX. ★

I början av 1900-talet tyckte man i Karlstad, att det var dags att hedra stadens grundläggare Karl IX med en staty. Man kontaktade konstnären Christian Eriksson från Arvika. 1926 hade C. Eriksson statyn klar. Först visste man inte riktigt var man skulle ha statyn, utan man fick göra en pappmodell som man fraktade runt i stan. Till slut placerades statyn på Residenstorget.

Om man ser sig omkring, ser man en öppen plats. Den härstammar från den tid då det här var platsen för Karlstads centrum. Här låg hamnen och här sköttes det mesta av stadens handel.

"I Värmland är Christian Eriksson mest känd som bror till den originelle Elis i Taserud, huvudperson i många Värmlandshistorier:

- En polis frågade Elis, vad han hade för sig vid statyn av Karl IX.
- Ja tetter te bronson min, blev svaret.
- Brorson ?
- Ja vesst. Då ä bror min som gjort en.

32 RESIDENSET.

Residenset byggdes 1871 och är en av stadens monumentalbyggnader. Huvudfasaden är riktad mot residensparken och utgör ett praktfullt blickfång västerifrån. Byggnaden var ursprungligen i två våningar, men ytterligare en våning påbyggdes 1921 - 1923.

I residenset ligger landshövdingens bostad.

ÅNGBÅTSTRAFIK.

Över stan ljuder tre starka båtsignaler - - - och så ännu tre lite pipigare med fräsljud.

Det är torgtid och rörelse i älvens västra gren, det är torgtid och folk överallt. Båtarna från Forshaga gör sej iordning för hemfärd.

På älven gick i olika tider förutom Gustav också båtarna Örn, Ajax, Lusten och Laxen. Alla båtarna utom Örn var propellerbåtar. Örn gick mellan Frycksta Clara Elfs slutstation Lilled och Karlstad. Örn var en hjulbåt.

SOLABÅTEN.

Solabåtarna gör guidad rundtur på vattnet runt Karlstad. Avgång från residensparken eller vid lågvatten inre hamnen.

33 KVARTERET ALMEN. ★

Kvarteret Almen är det enda område med sammanhängande bebyggelse som klarade sig undan branden 1865. Här finns några av stadens äldsta byggnader.

Av eld och brand förstördes
den gamla stad som en gång var,
men i kvarteret Almen bor
med seklets minne idyllen kvar.

Carl Hasselgren.

34 LÄNSSTYRELSEN.

35 KAROLINEN.

Karolinen rymmer för närvarande följande myndigheter:

Försvarets Civilförvaltning.

Försvarets Sjukvårdsstyrelse.

Försvarets Materielverk.

Försvarets Forskningsanstalt.

Värnpliktsverket.

Bergslagens Värnpliktskontor.

Försvarets Datacentral.

Försvarets Förvaltningsskola.

Nämnden för vapenfriutbildning.

Civilförsvarsstyrelsen. m.m.

Diverse data:

Yttermått: 280 75 meter.

Volym: 210 500 m³.

Lägenhetsyta: 60 100 m².

Arbetsplatser: ca. 1 500.

41 000 meter pålar.

555 000 st fasadtegel.

5 164 fönster.

16 km korridorlängd.

36 DROTTNINGGATAN.

Affärsgatan nr 1 i Karlstad.

37 BRANDEN 1865. ★

Vart jag än ser är det eld-

eld i husen, eld i luften, eld överallt.

Hela världen brinner. Det dånar, det knakar,
det skriker, det väser och viner.

Gustaf Fröding.

Förteckning
över

av Carlstads-Gillet uppsatta upplysningstavlor.

Tavla och plats.	Text.
9 Häkteberget.
Nordost om Gamla
badhuset	Lagbergets nordligaste utlöpare. Här låg stadens häkte
1762 - 1847.
Möllstugan.
Namnet efter en av ägarna. Uppförd 1795 som sämskski-
nns-
vaskeri av garvaren Wennersten. Revs efter brand 1967.
Stensättningen visar stugans läge. Utanför byggnaden
fanns 1870 - 1890 en ca. 10 m djup brunn försedd med
stadens första vattenreningsfilter.
Brunnsinrättningen.
1877 uppfördes här en brunssalong och ett vambadhus.
Verksamheten upphörde 1892. Nytt vambadhus av sten
uppfördes 1908, badverksamheten upphörde 1978.
11 Östra bron.
Vid norra och södra
landfästet med text
från brons stentavlor	Ö:a BRON gamla stenbron. Bron leder över Klarälvens Ö:a
älvgren. Sveriges längsta stenbro byggd 1797. Bron
vilar på 12 höga spann. Mitt på bron finnes tvenne
minnestavlor med följande inskrift.
1797 Gustav IV Adolf. Nils Nilsson Silverskjöld länets
hövding.
1797 genom Fryksdals och Kils häradar samt Nyeds
Bergslag af Byggnästaren A Jacobsson.
Landshövding af
Wibellii grav.
Gamla (Västra kyrko-
gården. Vid norra
muren.	Olof af Wibell, 1752 - 1823. "Landshövdingen" i Johan
L. Runebergs diktsamling "Fänrik Ståls sägner".
1803 - 1808 Landshövding i Savolax och Karelens hövdinge-
döme. 1809 - 1813 Landshövding i Värmlands län.
En hjälte utan vapen. Carlstads-Gillet hedrar hans minne.
17 Biskopsgården.
V. Torggatan 23
Kv Udén I	Karlstad är stiftsstad sedan 1647. Stiftschefen, som fram
till 1883 också var kyrkoherde i Karlstad, kallades först
superintendent och erhöll 1772 titeln biskop.
Nuvarande biskopsgården är från 1780. Den första biskop
som tog huset i besittning, var Daniel Herweghr, död
1787. Biskopsgården undgick att skadas vid den förödande
branden 1865.
21 Unionsupplösningen 1905.
Tingvallagatan 15. Vid
ingången till Frimurare-
ordens lokaler.	Unionsförhandlingarna mellan Sverige och Norge höllas
här 1905.
24 Domkyrkans bygg-
mästare Christian
Haller.
Sydöstra väggen
på domkyrkan	Här Hvilar Den Wittre och Widt Utspridda Konstnären
M:stare Christian Haller. Född Uti Saxen 1693, Mästare
Uti Carlstad 1721, Uppmurat Domkyrkan 1727, Afsomnad i
Herranor 1759.
Dess Efterlemnade Maka Madame Hedvig Norrsell, död 1765.
En Lärling Sv. Hertz har ristat denna Skrift.

- 27) Selma Lagerlöfs staty. Udden öster om teatern
Författarinnan Selma Lagerlöf. Född 1858 på Mårbacka i Värmland, död 1940. Ledamot av Svenska Akademien, nobelpristagare i litteratur. Skulpturen av Arvid Backlund, rest till 100 årsminnet av författarinnans födelse.
- 28) Teatern.
Karlstads Teater. Initiativtagare till teaterbyggnationen fältläkaren C.A. Haak. Ritad av Stockholmoperans arkitekt Axel Anderberg, ansvarig byggmästare C.A. RESARE i Karlstad. Invigd den 7 nov. 1893. Invigningsprologen skriven av Gustaf Fröding.
- 29) Nils Ferlins födelseplats.
Sandbäcksgatan 7
Poeten Nils Ferlin föddes här den 11 dec. 1898. På denna plats låg då ett tvåvånings trähus med fastighetsbetäckningen Klara 4. Fadern Johan Albert Ferlin var redaktionschef på Nya Wermlands-Tidningen. Modern Elin Nathalia f. Andersson.
1908 flyttade familjen Ferlin till Filipstad.
1930 debut "En döddansares visor".
1938 kom genombrottet med diktsamlingen "Goggles".
1942 belönades han med Frödingsstipendiet.
1950 erhöll han Deonios Stora pris.
1955 mottog han Svenska Akademiens Bellmanspris.
1961 den 21 okt. avled Nils Ferlin i Uppsala.
Hans grav finns på Bromma Kyrkogård.
"Ty den som är rädd för Getsemane har ingenting alls att få eller ge".
- 31) Karlstads gamla hamn.
Västra delen av residensparken
Här låg Karlstads hamn fram till senare delen av 1800-talet. Stenkajen byggdes 1847 - 1850 och ersatte en tidigare träkaj. Vattenhämtningsportarna i kajen användes av stadens borgerskap och brandkår. Enda bevarade porten syns här till vänster.
- 33) Hypoteksföreningens hus. Kv Björmen.
Älvgatan 1.
Byggt åren 1852-53. Arkitekt och byggmästare Jonas Jonsson, Linköping. Ett av dåtida Karlstads största och ståtligaste hus, byggt av sten i tre våningar. Huset räddades undan lågorna vid stadens brand 1865, och kom att spela en betydande roll omedelbart efter branden. "Hörnet vid Hypoteket" blev ett centrum och en träffpunkt för stadsborna, här anslogs alla kungörelser, telegram och meddelanden som rörde staden och dess invånare.
- 33) Landshövdingegården.
Kv Almen
Älvgatan 7
Lindmark-Nygreńska Gården. Landshövdingebostad åren 1793-1809. Gården uppförd i en våning under första hälften av 1700-talet. När gården fick värdighet av landshövdinge-residens påbyggdes ytterligare en våning. Anslags som en av stadens vackraste gårdar. Gårdens ekonomibyggnader beläna efter Fredsgatan har även innehållit ett mindre brännvinsbränneri.

- 33 Doktorsgården.
Kv Almen
Älvgatan 9
- Från slutet av 1700-talet. Här residerade stadens två privatpraktiserande läkare i början av 1800-talet. På övre våningen doktor sedermera professor Peter Sundberg och nedre våningen doktor Erik Högberg. Åren 1865-1867 var Karlstads Sparbank inrymd i husets nedre våning.
- 33 Flachska gården.
Kv Almen.
Älvgatan 11
- Uppförd under 1600-talet i en våning. En av stadens äldsta träbyggnader. Påbyggd som de flesta hus under 1800-talet till två våningar. Här bodde stadens första postinspektör, majoren Erik Gabriel Flach. Västra flygelbyggnaden var stadens första postkontor.
- 33 Hjäradshövdingegården.
Älvgatan 13
- Pihlgrenska gården, från slutet av 1700-talet. Namnet efter häradshövding Anders Jakob Pihlgren som här residerade. Gården ursprungligen ett envåningshus under skiffertak. På gården en flygelbyggnad. Förr fanns ladugård för 30 kor och stall för 8 hästar.
- 33 Grevgården.
Älvgatan 19
- Från 1700-talet. Uppförd av greve Carl Gustav Löwenhielm, ägare till bl a gårdarna Apertin och Lökene. Ett av stadens största hus av timmer i två våningar med högt brutet skifferklätt tak. Matsalen på övre våningen med sina sex fönster var en av dåtida Karlstads största lokaler.
- 37 Branden 1865.
Hörnet ö. Torggatan-Drottninggatan.
- Söndagen den 2 juli 1865 utbröt på denna tomt den stora branden, som ödelade så gott som hela staden. Av stadens 241 tomter voro endast 9 obrända. Biskopshuset, Gamla gymnasiet, Lasarettet, Fängelset, Hypotekshuset och kvarteret Almen räddades. Domkyrkans torn och yttertak eldhärjades.

Carlstads-Gilletts arkivlokal i Gamla gymnasiet, Kungsgatan 7 hålles öppen varje torsdag kl 17.00 - 19.00 under tiden 15/1 - 31/5 och 1/9 - 15/12. Annan tid efter överenskommelse med äldermannen Lars Skoglund, tel 054/15 95 45 eller 261 41.

Broschyren har utarbetats och framställts

av:

Bild och text.

Bildesteter: Stefan Andersson
Göran Bergqvist
Anna Forsberg
Kent Gustafsson
Anders Grass
Patrik Hallberg
Fredrika Linder
Malin Listén
Jonas Nilsson
Anders Ottosson
Carolina Peterson
Carola Prieditis
Jannika Wirstad

Idé och projektledare.

Bildlärare: Jan Pettersson

Sundsttagymnasiet

Ett VARMT TACK till:

Carlstads-Gillet, Karlstads kommun, Turist-
byrån i Karlstad, Stadsbiblioteket, Svensk
inst. vid Sundsttagymnasiet. Teaterintendent
Mona Sundgren, Värmlands Museum.

Förteckning över av Carlstads-Gillet uppsatta tavlor
på konstverk i staden.

<u>Konstverk</u>	<u>Konstnär</u>	<u>Plats</u>
Lekande barn	Oscar Johannesson (1883-1963)	Herrhagsparken
Liten dansös	Torsten Fridh (1914-)	Frödingsparken
Mater. Madre	Liss Eriksson (1919-)	Stadshuset
Margit	Gunnar Nilsson (1904-)	Rudsparken
Laxfångsten	Eric Rafael-Rådberg (1881-1961)	Lundins minne
Vändande lodjur	Arvid Knöppel (1892-1970)	Sundstatjärn
Flykt	Jonas Fröding (1905-1959)	Mariebergsskogen
Dimman	Gusten Lindberg (1852-1932)	Wennbergsparken
Pojken och fisken	Alfred Ohlson (1868-1940)	Wennbergsparken
G A Andersson	Sixten Nilsson (1911-1962)	Hagatorget
Gustaf Fröding	Eric Rafael-Rådberg (1881-1961)	Museiparken
Kvinna från Herculaneum	1700-talskopia av antik staty	Museiparken

SN
KF

